

Εισαγωγή στην Παιδαγωγική

Δρ. Βασιλική Ρεράκη
Εαρινό εξάμηνο 2025-26

Παιδαγωγική: Παις – Άγω (αρχαιοελληνική λέξη)

- Η Παιδαγωγική ως γνωστικό αντικείμενο- *Pedagogy- Pédagogie*.
- Η Παιδαγωγική αφορά στην Παιδαγωγική πράξη. Έννοιες που πραγματεύεται: **Παιδεία, Αγωγή, Εκπαίδευση, Μάθηση.**
- Η Παιδαγωγική μελετά τη διαδικασία μάθησης, τις διδακτικές προσεγγίσεις, την παιδαγωγική σχέση, το πολιτισμικό πλαίσιο μέσα στο οποίο συντελείται η μάθηση.
- Η συγκρότηση της Παιδαγωγικής ως επιστήμη: 18^{ος} -19^{ος} αιώνας.
- Από την Παιδαγωγική στις *Επιστήμες της Εκπαίδευσης*.

Ποιο το περιεχόμενο της
Παιδαγωγικής;

**Το νόημα και το περιεχόμενο της
Παιδαγωγικής είναι διαφορετικό από
εποχή σε εποχή.**

Υπάρχουν πολλοί διαφορετικοί ορισμοί της Παιδαγωγικής ανάλογα με τις ιστορικές και κοινωνικές συνθήκες, την κυρίαρχη ιδεολογία, τη φιλοσοφική οπτική κ.λ.π . Βλέπε για παράδειγμα τους τρεις παρακάτω ορισμούς.

1. Η Παιδαγωγική τίθεται στην υπηρεσία μιας ηθικολογικής προσέγγισης της εκπαίδευσης και χρησιμεύει ως θεωρητικό πλαίσιο που τεκμηριώνει τον προσδιορισμό των περιεχομένων της εκπαίδευσης από μια κυρίως πατριωτική και εθνική σκοπιά.

Duproix, 1895

Στο Hofstetter & Shneuwly, 2004: 112

Ορισμός της Παιδαγωγικής

2. Η παιδαγωγική είναι η επιστήμη της εκπαίδευσης, δηλαδή η ορθολογική αναζήτηση των στόχων τους οποίους πρέπει να θέτουμε μεγαλώνοντας τα παιδιά και των πιο κατάλληλων μέσων για να επιτύχουμε αυτούς τους στόχους.

Marion, Παιδαγωγικό Λεξικό, 2004
Στο Hofstetter & Shneuwly, 2004: 114

Ορισμός της Παιδαγωγικής

3. Η Παιδαγωγική ανήκει στον χώρο των κοινωνικών επιστημών και εξετάζει τα δομικά χαρακτηριστικά, τις προϋποθέσεις, τις επιδιώξεις, καθώς και τα χρησιμοποιούμενα μέσα για την επίτευξή τους, τις μορφές, τις εστίες και τα αποτελέσματα του κοινωνικού φαινομένου που ονομάζεται στην επιστημονική ορολογία παιδαγωγική διαδικασία. (Ξωχέλλης, 2007: 506).

Σύνδεση με άλλες συγγενείς έννοιες

Παιδαγωγική

```
graph TD; A[Παιδαγωγική] --- B[Αγωγή]; A --- C[Παιδεία]; B --- B1[• Εκπαίδευση]; B --- B2[• Διδασκαλία]; C --- C1[• Μόρφωση]; C --- C2[• Μάθηση];
```

Αγωγή

- Εκπαίδευση
- Διδασκαλία

Παιδεία

- Μόρφωση
- Μάθηση

Αγωγή

- *Αγωγή* είναι το σύνολο των επιδράσεων που ασκούν οι ενήλικες και το περιβάλλον (κυρίως το κοινωνικό και το πολιτιστικό) στον αναπτυσσόμενο άνθρωπο.

Εκπαίδευση

- Ο όρος *εκπαίδευση* σημαίνει την ενέργεια καθώς και το αποτέλεσμα μιας **εκπαιδευτικής διαδικασίας**. Αποτελεί, δηλαδή, μια συστηματική γνώση, η οποία παρέχεται σε κάθε είδους σχολείο, από τους δασκάλους, στο πλαίσιο ενός συγκεκριμένου **εκπαιδευτικού θεσμού**, ο οποίος, με τη σειρά του, εντάσσεται σε ένα ευρύτερο **εκπαιδευτικό σύστημα**.

Παιδεία -Μόρφωση

- Η Παιδεία ή Μόρφωση δεν έχει συγκεκριμένο χρόνο. Είναι μια διαδικασία η οποία μπορεί να διαρκέσει σε όλη τη ζωή ενός ανθρώπου (π.χ μόρφωση μέσω ανάγνωσης βιβλίων, παρακολούθησης ταινιών, ταξιδιών κ.λ.π)

Η πορεία της Παιδαγωγικής σκέψης: από την Αρχαιότητα στον 18^ο αιώνα

- **Αρχαιότητα:** Παιδαγωγική ως Τέχνη: εκπαίδευση για τους αρίστους (Πλάτων)
- **Μεσαίωνας-** Στόχοι εκπαίδευσης: θρησκευτικότητα, ευσέβεια, πειθαρχία, εκμάθηση ενός χρήσιμου επαγγέλματος
- **Διαφωτισμός-18^{ος} αιώνας:** παιδαγωγικός αιώνας. Αίτημα για γενίκευση της εκπαίδευσης . Νέα Παιδαγωγική- παιδοκεντρική αντίληψη στη μάθηση

Διαφωτισμός: ανατρεπτικό ρεύμα με επίκεντρο τη Γαλλία του 18^{ου} αιώνα

- Πίστη στον ορθό λόγο
- Αμφισβήτηση μεταφυσικής, δεισιδαιμονιών
- Πίστη στην ιδέα της προόδου και της επιστήμης

Οι διαφωτιστές ασκούν κριτική στον θρησκευτικό φανατισμό, την απολυταρχία και κηρύσσουν την πίστη στα θεμελιώδη ανθρώπινα δικαιώματα, την εμπιστοσύνη στις επιστήμες και την πρόοδο, Αμερικανική Επανάσταση (1776) και Γαλλική Επανάσταση (1789).

Τι είναι Διαφωτισμός;

- Διαφωτισμός είναι η έξοδος του ανθρώπου από την ανωριμότητά του, για την οποία ο ίδιος είναι υπεύθυνος. Ανωριμότητα είναι η αδυναμία να μεταχειρίζεσαι τον νου σου χωρίς την καθοδήγηση ενός άλλου. Είμαστε υπεύθυνοι γι' αυτήν την ανωριμότητα, όταν η αιτία βρίσκεται όχι στην ανεπάρκεια του νου, αλλά στην έλλειψη αποφασιστικότητας και θάρρους να το μεταχειριζόμαστε χωρίς την καθοδήγηση ενός άλλου.

Kant, 1971: 42

18ος αιώνας: Διαφωτισμός και θεμελίωση της Παιδαγωγικής σκέψης

- Αίτημα για γενίκευση της εκπαίδευσης
- Η συμβολή του **J.J. Rousseau (1712-1778)**

Πρωταγωνιστής και κύριος εμπνευστής ήταν ο φιλόσοφος, ο οποίος, στο ένα και μοναδικό παιδαγωγικό του έργο "Αιμίλιος" αναγνωρίζει για πρώτη φορά την ιδιαιτερότητα της Παιδικής Ηλικίας. Το βιβλίο αυτό θεωρείται αφετηρία της μοντέρνας παιδαγωγικής.

"Το παιδί δεν είναι μικρογραφία του ενήλικου"

"Αρχίστε, λοιπόν, μελετώντας καλύτερα τους μαθητές σας, γιατί βεβαιότατα καθόλου δεν τους γνωρίζετε" *Αιμίλιος ή περί αγωγής*, εκδ. Πλέθρον, Αθήνα 2001, σελ. 34.

Με τον Rousseau τίθενται οι βάσεις για μια μαθητοκεντρική εκπαίδευση που βασίζεται στις ανάγκες του παιδιού.

19^{ος} αιώνας: Συγκρότηση της Παιδαγωγικής Επιστήμης – το σχολείο ως Θεσμός

- 19^{ος} αιώνας: αιώνας των εθνών –κρατών
- Εθνική συνείδηση- Γλώσσα
- Ο Hobsbawm αναφέρει ότι *Η πρόοδος των σχολείων και των Πανεπιστημίων αντιστοιχεί στην πρόοδο του εθνικισμού* (Hobsbawm, 2006:147).

Το σχολείο λειτουργεί σε ένα συγκεκριμένο εθνικό και πολιτικό πλαίσιο που επηρεάζει καθοριστικά τον προσανατολισμό του.

J.F. Herbart (1776-1881), γερμανός φιλόσοφος και παιδαγωγός –Θεμελιωτής της Παιδαγωγικής ως Επιστήμη

Επίδραση των αρχών της Ψυχολογίας

- Υποστήριξε ότι για να διαμορφώσουμε τον χαρακτήρα των μαθητών πρέπει να τους εκπαιδεύσουμε με συγκεκριμένο επιστημονικά έγκυρο και αυστηρά προδιαγεγραμμένο τρόπο.

Εστίαση στα μέσα , στη μέθοδο

- Η εκπαιδευτική διαδικασία πρέπει να είναι γραμμική και να οργανώνεται με μια αυστηρά προκαθορισμένη δομή από τον διδάσκοντα.

Η Παιδαγωγική ως σύγχρονη επιστήμη- Επιστήμες της Εκπαίδευσης

- Επιστημονική μεθοδολογία, έρευνα-εφαρμογές
- Κλάδοι της Παιδαγωγικής (π.χ. Συγκριτική Παιδαγωγική, Μουσική Παιδαγωγική, Κριτική Παιδαγωγική)
- Διεπιστημονικότητα της Παιδαγωγικής (Συνομιλία της Παιδαγωγικής με Ψυχολογία, Ανθρωπολογία) – Επιστήμες της Εκπαίδευσης

Επιστήμες της Εκπαίδευσης

- Αναγνώριση της Εκπαίδευσης ως σύνθετου και πολυεπίπεδου ζητήματος. Ανάδειξη από το 1960 και μετά μιας διεπιστημονικής και πολυπρισματικής θεώρησης στην Παιδαγωγική.

Προβληματισμοί της σύγχρονης Παιδαγωγικής

- Διαπολιτισμική εκπαίδευση
- Ειδική Αγωγή
- Εμφυλες διαστάσεις στην εκπαίδευση

Στόχοι σύγχρονης Παιδαγωγικής

- Η σύγχρονη Παιδαγωγική δεν περιορίζεται στην απόκτηση γνώσεων και δεξιοτήτων αλλά αποσκοπεί στην καλλιέργεια της κριτικής σκέψης και τη διαμόρφωση σκεπτόμενων πολιτών που θα έχουν ενεργό ρόλο στην κοινωνία.